

Az 1933-as cserkész jamboree pécsi kirándulásának előkészítése a Janus Pannonius Múzeum forrásai alapján

VÁRDAI LEVENTE

Janus Pannonius Múzeum, Új- és Legújabb Kori Gyűjteményi Osztály, 7621 Pécs, Felsőmalom utca 9.
e-mail: vardai.levente.jpm@gmail.com

Rezümé: Az 1933-ban megrendezett gödöllői cserkész világtalálkozón nagyságrendileg 25.000 cserkész vett részt. Ez a jamboree azonban nem csak a cserkészek számára bírt nagy jelentőséggel, az ország diplomáciai kapcsolatai is épültek általa. A táborozás alatt, a résztvevő külföldi cserkészek különböző vidéki helyszínekre is ellátogattak. Így Pécsen tartózkodott 1933. augusztus 7–8 között egy 500 fős delegáció. Helyi szervezőbizottság alakult, hogy az ide érkező – elsősorban angol, francia, lengyel és amerikai – csoport minél részletesebben megismerkedhessen a város nevezetességeivel. A szervezési munkálatokra, előkészületekre, részletes programtervre vonatkozó iratsoport fellelhető a Városthörténeti Múzeumban. A tanulmány erre a forrásbázisra támaszkodva mutatja be a magyarországi jamboree helyi vonatkozásait, a kirándulás előkészítésének részleteit.

Kulcsszavak: jamboree, cserkész, idegenforgalom, Pécs

Analysis of the preparations for the trip to Pécs at the IV World Scout Jamboree (1933), based on the sources of the Janus Pannonius Museum in Pécs.

Summary: Approximately 25.000 scouts attended the 1933 World Scout Jamboree in Gödöllő. The high number of participants shows that this jamboree was of great importance for the international scout community, but they were not the only one who benefited from it. The event also encouraged the construction of diplomatic relations between Hungary and the participants' home countries. Although the camp took place at Gödöllő, the foreign scouts visited various sites in the countryside as well. Thus, a delegation of 500 people stayed in Pécs between 7 and 8 August 1933. A local organising committee was set up to enable the visitors - including English, French, Polish and American scouts mainly - to get to know the sights of the city in as much detail as possible. A group of documents relating to the organisational work, the preparations and the detailed programme can be found in the archives of the Janus Pannonius Museum in Pécs. Drawing on these resources, the study explores the different aspects of the Hungarian jamboree related to Pécs and gives a detailed description of the excursion's preparations.

Keywords: jamboree, scout, tourism, Pécs

Bevezetés

A Janus Pannonius Múzeum Új- és Legújabbkori Gyűjteményi Osztály gyűjteményének részét képezi Pécs város Idegenforgalmi Hivatalának iratállománya¹. Ez az anyag-

¹Pécs Idegenforgalmi Hivatala a korszakban számos névváltozáson esett keresztül (pl.: Pécs. szab. kir. város Idegenforgalmi Hivatala). A továbbiakban a rövidebb Idegenforgalmi Hivatal elnevezést használom.

csoport megadja a lehetőséget arra, hogy bepillantást nyerjünk a megyeszékhely két világháború közötti időszakának kulturális és turisztikai életébe. Az évente megrendezett Pécsi Ünnepi Hét, a Filléres Gyorsok szervezése mellett az 1933-as magyarországi cserkész jamboree pécsi rendezvényéről is részletesen beszámol az irategyüttes, nagyságrendileg 100 oldalnyi terjedelemben. A cserkész világtalálkozó alatt augusztus 7-8-án egy 500 fős külföldi delegáció látogatta meg Pécsét és környékét, melyet alapos szervezési munkálatok előztek meg. A tanulmány erre a forrásbázisra támaszkodva és sajtóforrásokkal kiegészítve mutatja be a magyarországi jamboree helyi vonatkozásait és a kirándulás előkészítésének részleteit.

A cserkészlet és a jamboree

A 20. századot az ifjúságnevelés aranykorának is nevezik, hiszen ekkor világszerte számos ifjúsági mozgalom alakult ki.² Közülük méretei és a nemzetközi szinten való gyors elterjedése miatt kitűnik az 1907-ben induló cserkészlet. Az alapító Robert Baden-Powell az egészséges és aktív állampolgárrá nevelést tűzte ki céljául.³ A cserkészlet elterjedésének kedvezett, hogy az egyes államok és nemzetek, a saját érdekeik mentén a helyi viszonyoknak megfelelően alakíthatták a nevelési programot. Magyarországon civil, egyházi és állami érdekek egyaránt hatást gyakoroltak a cserkészlet arculatának kialakulására. A cserkészlet Magyarországon 1912-ben intézményesült Magyar Cserkészszövetség néven (rövidítve: MCSSZ) és 1948-ig zavartalanul működött, majd a rendszerváltást követően újraalakult, így ma is ez a szervezet nyújt intézményes hátteret a magyarországi cserkészcsapatok működésének.

Zászlóra tűzve a nemzetek közötti barátságot és békét, 1920-ban rendezték meg Londonban az I. cserkész világtalálkozót, azaz jamboreet. A korai jamboree-k nemcsak abban hasonlítottak az olimpiai játékokhoz, hogy négyévente tartották meg őket és nagy látogatóközönséget vonzottak, hanem ezen felül hangsúlyos szerepet kaptak programjaikban a sportmérkőzések is. Azonban a versenyek helyét már az 1929-es III. cserkész világtalálkozón átvették a nemzetek közötti barátságos és békés kapcsolatteremtésre irányuló tevékenységek.⁴

Teleki Pál miniszterelnök az 1922–1923 között főcserkészként, majd a továbbiakban tiszteletbeli főcserkészként meghatározó befolyással bírt az MCSSZ működésére.⁵ Teleki nemzetközi kapcsolatok kialakítására használta fel a cserkészletet, a trianoni békeszerződést követő külpolitikai elszigeteltség megtörése érdekében. 1931 decemberében a badeni nemzetközi cserkészkonferencián döntött el, hogy a Magyar Cserkészszövetség rendezze meg a IV. cserkész világtalálkozót. Így 1933-ban a rendezés jogáért pályázó Amerikai Egyesült Államok, Csehszlovákia és Magyarország közül végül itt zajlott le a cserkész világtalálkozó.⁶ A gazdasági világválság közepette a magyar állam felvállalta a jamboree szervezésének ügyét, így szimbolikus és materiális támogatást biztosított az MCSSZ-nek a találkozó megszervezéséhez. Teleki Pált a világtalálkozó megszervezéséért felelős kormánybiztosnak nevezték ki és egyben ő lett a tábor főszervezője, táborparancsnoka is.⁷

A főváros közelében elhelyezkedő és jól megközelíthető Gödöllő lett a magyarországi jamboree helyszíne. Az előkészítő munkálatokat követően augusztus első két hetében itt táborozott nagyságrendileg 26.000 cserkész, közöttük 46 nemzet képviselőjében több

²VITÁRI 2002, 9.

³NYÚL 2020, 155–157.

⁴BAKAY 1989, 136.

⁵ABLONCZY 2005, 288–294.

⁶BAKAY 1989, 137–138; FODOR 2001. 113., 124.

⁷ABLONCZY 2005, 300–304.

ezer külföldi látogatóval.⁸ Habár elsősorban a jamboree programja Gödöllőre és Budapestre fókuszált, felmerült szempontként az ország további településeinek és régióinak bekapcsolása is. A program szervezői így nyilatkoztak: „*Azt akarjuk, hogy az egész ország Jamboree legyen. Nemcsak azok vesznek részt benne, akik ott lesznek Gödöllőn, hanem minden magyar cserkész szerte az országban. A külföldiek kirándulásikon eljutnak az ország minden részére mindenegyes magyar cserkésznek készen kell lennie a külföldi cserkészek fogadtatására.*”⁹ A magyar vidék bemutatása a gyakorlatban úgy valósult meg, hogy a nemzetközi rendezvény keretében augusztus első két hetében, 16 vidéki helyszínre utaztatták a külföldi delegációkat. Ilyen kirándulási helyszínek voltak Balatonföldvár, Balatonfüred, Debrecen, Eger, Esztergom, Győr, Kecskemét, Miskolc, Pannonhalma, Pécs, Salgótarján, Sopron, Szeged, Tata, Veszprém és Visegrád.

Pécsi cserkészlet és az utazások

Pécsett viszonylag hamar megjelent a cserkészlet, hiszen már az első világháború alatt megkezdődött az első itteni cserkészközösség megszerveződése. A *Pécsi Napló* hasábjain 1914-ben és 1915-ben több ízben ismertették a cserkészmozgalom céljait és tagokat toboroztak egy helyi közösség megalakításához.¹⁰ Bár ebből a próbálkozásból hosszútávon nem jött létre csapat, 1915-ben a Pécsi Állami Reáliskolában megalakult a város első cserkészcsapata, mely évtizedekig működött.¹¹ Ezt követően a Horthy-korszakban folyamatosan alakultak további cserkészcsapatok Pécsett és környékén. A Dél-Dunántúl területén a VI–VII. cserkészkerület vezetősége munkálkodott a csapatok alapításán és összefogásán. Az MCSSZ egy korabeli kiadványa szerint az 1928-as évben a kerületben összesen negyvenhét cserkészcsapat működött, ebből tizenhárom Pécsett és további hat Pécs vonzáskörzetében.¹² Így elmondható, hogy az 1933-as jamboree idején már pezsgő cserkészélet folyt a vármegyeszékhelyen. A baranyai cserkészlet jelenlétére utalnak az Idegenforgalmi Hivatal filléres vonatokkal kapcsolatos iratai is, az 1930-as évek elejéről. Ezek alapján egyértelmű, hogy a városháza és a cserkészkerület együttműködött az idegenforgalom fellendítése érdekében. Ennek legjobb példája, hogy az ide látogató vendégek kalauzolásában a város cserkészei segítettek, így a vendégek a várost és a Mecseket jól ismerő fiatalok kíséretében tölthették el rövid üdülésüket.¹³ Ehhez hasonló módon került megszervezésre a Pécsre látogató jamboree delegációutazása is.

A jamboree szervezésének különböző területeiért szervezői csoportok, mai szóhasználatlaltal munkacsoportok feleltek. Az ügy nevezett *kirándulási csoport* koordinálta a külföldi cserkészek vidéki helyszínekre irányuló utaztatását. A múzeum gyűjteményében nincs utalás arra, hogy mely vidéki városok jöttek szóba kirándulási helyszíneként, de könnyen elképzelhető, hogy a városok bevetették lobbijüket annak érdekében, hogy a világtalálkozó által generált idegenforgalom úticéljaivá válhassanak. Árulkodó adat, hogy a filléres gyorsokat fogadó városokba a jamboree kapcsán is kivétel nélkül érkeztek látogatócsoportok.¹⁴ Pécs esetében feltételezhető, hogy a mediterrán városi atmosz-

⁸RADVÁNYI 1933, 18; GERGELY 1989, 165.

⁹Idézet: RADVÁNYI 1933, 5.

¹⁰*Pécsi Napló* 1914. augusztus 25. 2; *Pécsi Napló* 1914. 08. 29. 2; *Pécsi Napló* 1915. augusztus 22. 12

¹¹Lásd: BALLA D. – SIPTÁR L.: Csapattörténet, A 10. P.Á.R. cserkészcsapat 15 éves története. Pécs, 1931.

¹²BODNÁR 1980, 133–134. Érdekes azonban megjegyezni, hogy a statisztika közzését követő évben, 1929-ben az MCSSZ igazolta a Pécsi Pius Gimnázium cserkészcsapatát. A friss alapítású csapat anyaintézményét is felkereste a Pécsre látogató külföldiek egy csoportja. Az alapításról lásd: A Pécsi Pius-Alapítványi Jézus-Társasági Kat. Gimnázium értesítője az 1929/30. iskolai évről. Pécs, 1930, 43.

¹³JPM ÜLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. Sz.n. Dr. Bartók Egyed 1932. április 19-i levele; Sz.n. Dr. Bartók Egyed 1932. május 22-i levele

¹⁴MÁRFI 2009, 126.

férán túl, a vasúton való megközelíthetőség, a városba irányuló idegenforgalom szervezetsége, a Mecsek Egyesület működése és a helyi aktív cserkészélet is mind amellett szólt, hogy ezt a várost is megmutassák a külföldi látogatóknak.

A jamboree kapcsán vidékre utazó csoportok létszáma többnyire 500–1000 fő között mozgott és a látogatások egy-egy napot öleltek fel. Pécsre egy 500 főből álló delegáció érkezett, de a többi utazástól eltérően a vendégek több időt – két napot és egy éjszakát – töltöttek el a városban.¹⁵ A csoportlétszám meghatározásában szempontként merülhetett fel az utazást biztosító vonatok kapacitása mellett az is, hogy a helyszínen korábban milyen turisztikai tevékenységek zajlottak és mekkora idegenforgalom lebonyolítására rendezkedett be a helyi infrastruktúra. A városba filléres vonatokon érkezők létszáma is 600-1000 fő körül mozgott, így a jamboree csoport létszáma a pécsi Idegenforgalmi Hivatal számára – amely tevékenyen kivette a részét a szervezésből – ideális és kezelhető volt.¹⁶

Dr. Fodor Ferenc földrajztudós – aki később 1940-1943 között a pécsi tankerület főigazgatója lett – mint a „kirándulási csoport főnöke” minden vidéki helyszínen ellátogatott. Ezen alkalmakkor egyeztetett a helyi szervezési feladatokat vállaló ún. *fogadóbizottságokkal*. A pécsi utazás előkészítésének megkezdése érdekében Fodor 1932 decemberében kereste fel a várost.

Előmunkálatok Pécsen

A város lakossága a jamboree pécsi látogatásáról elsőként az 1932 december 21-én *Az 500 angol cserkész pécsi tartózkodásának előkészítése* címmel megjelent *Dunántúl* cikk-ből értesülhetett.¹⁷ Az előző napokban megtartott ún. *társadalmi fogadóbizottság* alakuló ülésén a résztvevők köre – nagyszámú érdeklődő közönséggel és Nendtvich Andor polgármesterrel kiegészülve – az egyes feladatokra már korábban felkért önkéntesekből állt. A helyi társadalmi fogadóbizottságon belül a város életében fontos szerepet vállaló egyének széles csoportja tevékenykedett. Tehát a társadalmi fogadóbizottság ügyvezető elnökségében a jamboree kirándulási csoportját annak helyettes főnöke Dr. Szabó Pál Zoltán, a VI–VII. cserkészkerületet az ügyvezető elnök Dr. Bartók Egyed, a hadsereget vitéz Vizkelethy Árpád alezredes és Tövisházy-Ferjentsik Ottó hadnagy, a rendőrséget Dr. Derner József rendőrkapitány és Balla Ferenc rendőrfelügyelő, a MÁV-ot Tibor István főintéző és Dr. Halász Ernő MÁV titkár, a Zrinyi Reáliskolát vitéz Tallér Gusztáv alezredes és Kamarás László hadnagy, a postát Wallandt Károly postatanácsos és Dr. Szikszay Kálmán postasegédtitkár és végül a várost Dr. Schmidt Lajos tiszteletbeli főjegyző és Dr. Huzella Lajos tisztí orvos képviselte.¹⁸ Az ügyvezető elnökségen felül a bizottság munkáját többen támogatták, így például Gyarmathy Miklósné, aki azon fáradozott, hogy az ide látogató cserkészek emléktárgyakat vihessenek magukkal haza.¹⁹

A gyűlés keretében Fodor előadást tartott a jamboree fontosságáról és hangsúlyozta, hogy a világtalálkozó nem pusztán egy, a cserkészek számára kedves program, hanem egyben nemzeti ügy is. Az előadást követő operatív jellegű kérdések között figyelemre méltó Gulner Elemér gazdasági főfelügyelő ideológiai jellegű kérdése, aki a trianoni kérdés és a jamboree viszonyáról érdeklődött. *A Dunántúl* szerint: „*Feszült figyelemmel hallgatta a közönség Fodor Ferenc dr. válaszát, melyben mindenekelőtt azt hangsúlyoz-*

¹⁵JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. 1. Kirándulási tervzet, vonatindulások JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. 1. Kirándulási tervzet, vonatindulások

¹⁶MÁRFI 2009, 127.

¹⁷*Dunántúl*, 1932. december 21. 4.

¹⁸JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. 11. Jegyzőkönyv az 1933. március 25-ei ülésről

¹⁹JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. 4. Gyarmathy Miklósné felkérése

ta, hogy a jamboree nem magyar cserkésztábor, hanem nemzetközi táborozás. [...] Mi vendéglátó házigazdák leszünk és mint vendéglátóknak nem illik, de nem is szabad bajainkról panaszkodnunk. Ha azonban a külföldiek részéről történik az érdeklődés, akkor természetesen meg fogjuk adni a megfelelő felvilágosításokat.”²⁰ Ezen a találkozón a város lakossága részéről felmerült az ötlet, miszerint a trianoni határt is mutassák be a külföldi cserkészek csoportjának. Fodor erről energikusan megpróbálta lebeszélni az egybegyűlteket, melynek eredményeként a Pécsre kirándulók többsége végül nem látogatta meg a határt. Bár Fodor úgy tájékoztatta a tábor főszervezőjét, hogy minden a legnagyobb rendben van Pécsen, az irredenta közhangulat hatása alatt lévő helyi bizottság végül egy kisebb delegációt azért elküldött a határra.²¹

Fodor hangsúlyozta beszédében, hogy a jamboree megvalósításához elengedhetetlen a társadalmi összefogás. Itt a kirándulási csoport vezetője nemcsak a humán erőforrások összehangolására gondolt, hanem az anyagiakra is. A jamboree költségvetését ugyan az állami is támogatta, de az így biztosított minimális keret nem fedezett minden kiadást, tehát a finanszírozásba a helyieknek is be kellett szállniuk. A gyűlésen kötött megállapodás szerint „A pécsi ellátás két napja személyenként 4.00 P-be kerül. Ezért az összegért kapnak a cserkészek első napon megérkezéskor reggelit, tizórait, ebédet, utavaló uzsonnát. Ebből az összegből kívánja a bizottság, hogy a táborparancsnokság személyenként 2.40 P-t térítsen meg. A személyenként fennmaradó 1.60 P különbözetet a bizottság vállalja magára.”²² Hogy a bizottság a költségeket minimalizálja, számos társadalmi szervezettel, helyi céggel és állami szervezettel vette fel a kapcsolatot és segítséget kért tőlük. Így a szállást a Zrinyi Miklós Reáliskola kollégiumában a kultuszterca ingyenesen biztosította, a városi vízmű pedig a medence egyszeri feltöltését vállalta díjtalanul, amivel a vendégek tisztálkodása vált biztosítottá. A meglátogatni kívánt helyszínekkel levélben vette fel a kapcsolatot a fogadóbizottság. Belépődíj nélkül állt rendelkezésre többek között a Zsolnay kerámiagyár, a Pannonia Sörfőző Részvénytársaság, az Első Pécsi Bőrgyár Részvénytársaság, az Egyetemi Könyvtár és a Pius Kollégium. 1933. július legvégén az Idegenforgalmi Hivatal levelet küldött szét a pécsi gyáraknak, vállalatoknak és kulturális intézményeknek, hogy pontosítsák szándékukat a látogatást illetően.²³ Erre a korábban megszólítottak pozitív válaszleveleket küldtek, melyek alapján az 500 fős delegáció programterve is megtervezhetővé vált. Első napra öt csoportra osztva túrák lettek betervezve a Mecseken, a Tettyét, Misinát, Tubest és a Francia emlékművet felkeresve. Másnap öt csoport különböző útvonalakon a város nevezetességeit tekinthette meg, többek között a Székessygyház, Zsolnay, Pezsgógyár, városi múzeum és Belvárosi templom érintésével. Míg egy kisebb csoportot Sátorhelyre a határ közelébe utaztattak el, ezzel demonstrálva a trianoni békeszerződés hatásait.²⁴

Az utazással és étellemezzel járó kiadások fedezésére augusztus 7-én este nyilvános jamboree tábortűzet szerveztek, mely a vendégek részvételével a Pécsi Athletikai Club (PAC) Tűzér utcai sportpályáján került kivitelezésre. A helyszínt – ahova a város lakosságát 30 filléres állójeggyel vagy 1 pengős páholy és tribün ülőhellyel várták – szintén ingyenesen sikerült megszereznie a fogadóbizottságnak.²⁵

²⁰Idézet: *Dunántúl*, 1932. december 21. 4.

²¹JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. 9. Dr. Fodor Ferenc beszámolója

²²Idézet: JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. 9. Dr. Fodor Ferenc beszámolója

²³JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. 42. Felhívás a vállalatokhoz

²⁴JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. 64. Részletes rendelkezések a külföldi cserkészek pécsi tartózkodására

²⁵JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. 10. PAC pálya elkérése

A látogatás előtti végső munkálatok

Érdekes fordulat, hogy 1933. május 1-jén, azaz alig néhány hónappal az utazások megkezdése előtt, Tibor István MÁV főintéző átvette a fogadóbizottság vezetését és ezzel együtt a szervezési ügyeket is az addig ezekért felelős Dr. Schmidt Lajostól.²⁶ A döntés hátterére vonatkozóan nem áll rendelkezésre dokumentum, ugyanakkor feltételezhető, hogy az Idegenforgalmi Hivatal vezetőjének erőforrásait lekötötték további teendői, a filléres gyorsvonatok és a *Pécsi Ünnepi Hét* előmunkálatai, majd kivitelezése, melyet 1933. június 3-11 között rendeztek meg.²⁷ Habár Schmidt átadta a jamboree fogadóbizottság vezetését, továbbra is tevőlegesen támogatta a szervezőmunkát.

Az augusztusra tervezett látogatás előtt kevesebb mint egy hónappal, Dr. Fodor Ferenc 1933. július 10-én tájékoztatta a pécsi fogadóbizottságot arról, hogy „*Végre abban a helyzetben vagyok, hogy közölhetem a kirándulók nemzetiségét, valamint létszámát is. Ezek szerint aug. 7-én Pécsre megy 100 angol, 100 lengyel, 100 francia, 50 amerikai, 15 szíriai, 12 izlandi, 75 osztrák, 25 bolgár, 15 egyiptomi, továbbá 10-12 magyar kísérő.*”²⁸ Tehát a fél évvel korábban megjelent sajtócikk közléseivel ellentétben végül nem 500 angol cserkész érkezett a jamboree kirándulás során a városba, sőt az ide látogató delegáció csupán 20%-át tették ki az angliai cserkészek. A levélben közölt nemzetiségi megoszlás lényegében nem változott a továbbiakban, így augusztus 7-én ilyen arányban érkeztek a külföldi cserkészek Pécsre, nagyjából egy tucat központi magyar cserkész kísérelével, akik tolmácsolási feladatokat láttak el.

A Pécsre látogató külföldi cserkészek fogadásának előkészítésén dolgozó fogadóbizottság utolsó gyűlésére 1933. július 31-én került sor. A városházán végső megbeszélést tartottak, ahol már olyan részletkérdések is tisztázódtak, mint például az, hogy az ajándéktárgyakat augusztus 8-án, az ebédnél fogják átadni.²⁹ Ezután már csak minimális szervezési feladatok maradtak vissza. A helyi sajtót az utolsó héten is tájékoztatták a jamboree ügyéről, hirdették a lakosság körében a tábortüzet, hogy az ott keletkezett bevételből fedezni tudják a vendéglátással kapcsolatos kiadásokat.³⁰ 1933. augusztus 3-án a helyi sajtó már nem angol cserkészek érkezését adta közre, hanem *Kilenc nemzet ötszáz cserkészenek pécsi látogatása* címmel hívta fel a figyelmet a külföldi delegáció érkezésére.³¹ Heterogénebb képet alkotott az érkező csoport az eredetileg vártnál, így minden bizonnyal ezekben a napokban készült el a városházán az a többnyelvű polgármesteri üdvözlő beszéd is, mely az Idegenforgalmi Hivatal irataiban fennmaradt. A beszédet Makay István alpolgármester – 1936-1940 között a város polgármestere – mondta el a vasútállomáson több nyelven. „*Pécs szab. kir. város közönsége nevében az őseinktől öröklött lovagiasság tiszteletadásával és a magyar vendégszeretet lelkendezésével köszöntelek benneteket. Ha nem értitek szavamat, nem tesz semmit, - így is megértjük egymást.*”³² – kezdődik a magyar nyelvű beszéd. A különböző nyelveken megírt beszédtervezetek olvasásakor kitűnik, hogy egyiket helyes németiséggel fogalmazták, a francia verzió fonetikus leiratban készült, míg az angol nyelvű verzió szinte érthetetlenre sikerült.³³

További külföldi idegenforgalom

²⁶JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek.14. Dr. Fodor Ferenchez levél, bejelentése az átadásnak

²⁷MENDÖL 2015. 247.

²⁸Idézet: JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. 23. A kiránduláson résztvevők nemzetisége és száma

²⁹*Pécsi Napló*, 1933. augusztus 1. 1.

³⁰*Dunántúl*, 1933. augusztus 4. 4.

³¹*Dunántúl*, 1933. augusztus 3. 4.

³²Idézet: JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. 63. Makay István beszéde magyarul

³³JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. Sz.n. Makay István beszéde idegen nyelveken

Az utolsó pillanatokban a fogadóbizottsággal együttműködve az Idegenforgalmi Hivatalnak egy további külföldi cserkész delegációval is foglalkoznia kellett; cserkész-lányok is érkeztek Pécsre. A Horthy-korszakban a lányokat és fiúkat külön-külön tömörítő cserkészmozgalmi szerveződések között minimális szintű kapcsolattartás valósult csak meg. Így alakulhatott úgy, hogy az 1933-as jamboree-t a kizárólag fiú cserkészcsapatokat tömörítő MCSSZ szervezte meg. Bár a Magyar Cserkészleány Szövetség (rövidítve MCSLSZ) jelezte partnerségi szándékát, de végül szorosabb együttműködés a jamboree ügyében sem jött létre a két nem képviselőit elkülönítve nevelő cserkészszövetségek között.³⁴ A gödöllői táborban kizárólag fiúcserkészek táboroztak, a lányok – az érdeklődő civil tömegekhez hasonlóan – csupán látogatásokat tehettek a táborhely területén.

Kevésbé ismert tény, hogy a cserkész világtalálkozó kapcsán külföldi cserkészleány szervezetek képviselői is érkeztek Magyarországra. Az MCSLSZ koordinálta a külföldi lányokból álló delegációk magyarországi tartózkodását. Őket a jamboree megtekintése mellett kisebb csoportokban utaztatták körbe az országban, hogy megismerjék a magyar vidéki városok látványosságait. A lányok részéről a kapcsolatot a pécsi Idegenforgalmi Hivatallal Lindenmeyer Antónia országos elnök vette fel 1933. július 25-én.³⁵ A lányok delegációjának fogadására, programtervének kidolgozására csak néhány hét állt rendelkezésre. Ebből a körülményből továbbá az alacsonyabb létszámból adódóan, a fiú delegáció ügyétől eltérően sokkal kevésbé dolgozták ki előre az érkező lánycsoport megvendégelésének részleteit.

Tehát az 500 főnyi cserkészfiúkból álló csoport látogatásával párhuzamosan, egy huszonegytől huszonhárom főig terjedő külföldi leánycserkészből álló delegáció is felfereste Pécsset. A tervek szerint a fiúktól eltérően nem vonattal, hanem külön autóbusszal érkeztek augusztus 7-én 11:30 körül a városba, és még aznap 18:00 táján tovább is utaztak, hogy meglátogassák a Balatont. Eleinte a belvárosban maradván megtekintették a Széchenyi teret és környékét, majd a Székesegyházat is. Ebédjüket követően a Tettyére látogattak ki, ahová autóbuszuk vitte őket.³⁶ A múzeumi forrásokból pontosan nem megállapítható, hogy az ide érkező cserkészleányok mely nemzeteket képviselték. A helyi sajtóban angol cserkészleányokként említik őket,³⁷ és ehhez illeszkedően, Lindenmeyer Antónia is azt írta levelében, hogy többnyire angol lányok érkeznek majd és angol-, illetve német nyelvű idegenvezetést és prospektusokat kért az Idegenforgalmi Hivataltól.³⁸ S bár az 500 fős delegáció előkészítésével többet foglalkozott az Idegenforgalmi Hivatal, a lányok csoportjának érkezését is fontos ügynek tekintette. Az itt járt lányok kéréseit teljesítve, távozásukat követően ingyenesen 30 db pécsi képeslapot és 10 db botjelvényt küldtek utánuk. Egy hónappal később az MCSLSZ országos gyűlése levélben köszönte meg az Idegenforgalmi Hivatal előzékenységét és segítségnyújtását.³⁹

A pécsi Idegenforgalmi Hivatal fennmaradt dokumentumai elsősorban a hivatalos jamboree utazás előkészítésére és a szervezési munkálatokra vonatkoznak, de kitérnek a leánycserkészek látogatására is. Ezeknek a dokumentumoknak a segítségével rekonstruálható a nagyjából 500 fiú és 21-23 lány utazása. A helyi Idegenforgalmi Hivatal irataiban található információkat kiegészíti, hogy a sajtóban még megjelent néhány további cserkészcsoporthoz Pécsre látogatásának híre is. Ezek alapján bajor cserkészek huszonnyolc

³⁴GERGELY 1989, 162–163.

³⁵JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek.Sz.n. Lindenmeyer Antónia 1933. július 25-i levele

³⁶JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek.Sz.n. Lindenmeyer Antónia 1933. augusztus 4-i levele

³⁷*Dunántúl*, 1933. augusztus 8. 3.

³⁸JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek.Sz.n. Lindenmeyer Antónia 1933. augusztus 4-i levele

³⁹JPM ÚLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek.Sz.n. Lindenmeyer Antónia 1933. szeptember 26-i levele

fős csoportja látogatott és kapcsolódott be a PAC pályán augusztus 8-án tartott nyitott táborúzt műsorába, bár ők már a fogadóbizottság és az Idegenforgalmi Hivatal segítségével nélkül szervezték meg útjukat.⁴⁰ A jamboree lezárását követően nemcsak a Gödöllőn táborozó pécsi és baranyai cserkészek tértek haza, hanem egy utolsó látogatócsoport érkezésére is sorkerült. A látogatók sorát egy külföldi cserkész-eszperantista csoport zárta, hogy a helyi eszperantó közösség vendégszeretetét kiélvezze, a jamboree kapcsán Pécsre áramló idegenforgalom utolsó képviselői legyenek.⁴¹

Dr. Schmidt Lajos tb. főjegyző, az Idegenforgalmi Hivatal vezetője, a jamboree lezárultával augusztus folyamán köszönőleveleket küldött azon helyi látványosságok tulajdonosainak, amelyeket a külföldi cserkészek a pécsi látogatás során tulajdonosi hozzájárulással ingyenesen megtekinthettek. Végül elmondható, hogy az 1933. augusztus 7–8-án Pécsen lévő cserkészdelegáció látogatása hozzájárult a város idegenforgalmának fellendüléséhez. A VI–VII. cserkészkerület vezetősége hivatalos levélben köszönte meg az Idegenforgalmi Hivatal szervezési segítségnyújtását.⁴² A jamboree-t követően a kerületi vezetőség és a hivatal együttműködése továbbra is megmaradt. Cserkészek segítették az Idegenforgalmi Hivatal munkáját azzal, hogy a filléres gyorsan érkező turistákat a városban idegenvezetőként elkalauzolták.⁴³

Bemutatott múzeumi gyűjtemény

JPM Új és Legújabbkori Gyűjteményi Osztály GySz. 6/76. Pécs Város Idegenforgalmi Hivatalának működésére vonatkozó dokumentumok gyűjteménye. Cserkészetre vonatkozó iratok.

Irodalom

- ABLONCZY B. 2005: Teleki Pál. Budapest, 2005.
 B. HORVÁTH Cs. 2002: A Mecsek Egyesület története 1891–2002. Pécs, 2002.
 BAKAY K. 1989: Ragyogj cserkészliliom!. Metrum, Budapest, 1989.
 BODNÁR G. 1980: A magyarországi cserkészlet története. Cleveland, 1980.
 FODOR F. 2001: Teleki Pál. Budapest, 2001.
 GERGELY F. 1989: A magyar cserkészlet története 1910–1948. Budapest, 1989.
 MÁRFI A. 2009: Pécsi filléres vonatok a két világháború közötti időszakban. In: BANA J. –KATONA Cs. (szerk.): Szigorúan ellenőrzött vonatok. Budapest-Győr, 2009, 125–144.
 MENDŐL Zs. 2015: Építmények és kiadványok az idegenforgalom szolgálatában Pécsen 1930–1945. In: GÁL É. (szerk.): A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve. 53 (2015) 245–260.
 NYÚL E. A. 2020: Cserkészvezetők az állampolgári nevelésről a két világháború között. In: TABAJDI G. – SZIGETI L. (szerk.): Magyar Cserkészélet (1910-1948). Budapest, 2020, 155–166.
 RADVÁNYI K. 1933: Jamboree Album. Budapest, 1933.
 VITÁRI Zs. 2002: A Hitlerjugend és Délkelet-Európa. Budapest, 2002.

⁴⁰Pécsi Napló, 1933. augusztus 9. 4.; Pécsi Napló, 1933. augusztus 11. 4.

⁴¹Dunántúl, 1933. augusztus 6. 7.

⁴²JPM ŰLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. Sz.n. Igaz Béla 1933. október 17-i levele

⁴³JPM ŰLGYO GySz. 6/76. IH. Cserkészek. Sz.n. vitéz Székely Pál 1934. május 29-i levele